

RESTITUIRI MEDICALE DIN PERIMETRUL DOBROGEAN ÎNTRU PRESTIGIUL MEDICINEI ROMÂNEȘTI SAU SPOVEDANIA UNUI IMPLICAT

*Medical restitutions from Dobrogea, in praise of the Romanian medicine
or
Confession of an involved man*

Dr. Grigore Bușoi

Motto:

Carmina morte carent.

(„Cântarea – ea nu știe ce-i moartea.“)

Ovidiu

Plecând de la două repere medicale (1. *Cel de-al doilea Congres Național de Medicină Generală*, desfășurat la Costinești între 15-17 octombrie 1992, susținut de autoritățile medicale locale, în frunte cu dr. Vasile Sârbu, în care s-au dezbătut două teme, „Medicina Generală – Medicina Familiei – Orizont 2000“ și „Patologia deformativă“ și 2. *Înființarea la Universitatea Ovidius din Constanța, la Facultatea de Medicină, a primei discipline de medicină generală/medicina familiei din România*, în anul universitar 1994-1995, având ca șef de catedră pe dr. Eugeniu Ilicea, ne propunem să prezentăm succint unele date de importanță istorică pentru medicina românească.

Totodată, aceste repere ne-au îndus un memento plin de considerații ontice și cognitive din postura mea de pionier al specialității de medicina generală/medicina familiei (MG/MF), din țara noastră.

Doresc să aduc un omagiu vieții din acest teritoriu magnific dintre Danubius și Pontus Euxin, încărcat de fapte, demne de un letopiseț, în care vechimea și noutatea își dau mâna.

Viața se conjugă la trecut, prezent și viitor, iar pasul nostru de azi să-l înscriem ca un talaz valoric.

Fiind un iubitor de istorie și cultură personalizate, voi prezenta numai câteva nume de rezonanță din acest spațiu multietic.

După moartea lui Burebista, regatul mare întins la est de la Olbia (aflată la vărsarea Bugului în Marea Neagră) până la Apollonia Pontica (Sozopol, Bulgaria), la vest, Dunărea de Mijloc, și de la nord, Carpații Păduroși, la sud, Munții Haemus (Balcani), s-a fărâmițat. Pe teritoriul Dobrogei au apărut trei regate, în fapt mici stătulețe. Romanii atacă Dobrogea, iar Roles, unul dintre „regii“ locali, îi ajută. El primește titlul de „prieten și aliat“ al romanilor. Nu știu dacă el este prima *coadă de topor* din istoria românilor, dar ar putea să acceadă la această titulatură. Plecând de la alegația „Codru-i frate cu românul“ astăzi „coada“ se numește *drujbă*.

Vestigiile arheologice din vremea neolitică poartă două nume: „Gânditorul de la Hamangia“ și „Femeia șezând“, adică, într-o exprimare transontică, „gând întru familie“.

Împăratul Octavian Augustus include tărâmul pe care-l cunoaștem sub numele de Dobrogea în provincia romană Moesia Inferior, iar din anul 395 ținutul vizat intră în componența Imperiului Roman de Răsărit, devenit mai târziu Imperiul Bizantin.

Din anul 1185, pământul dobrogean apaține Imperiului Vlaho-Bulgar.

În 1320 Dobrogea devine independentă sub numele de *Principatul de Cărvuna*. Profitând de un moment favorabil în 1388, când succesorul lui

Dobrotici (cel care dă numele provinciei) cade în lupta cu turcii, Mircea cel Bătrân (1386-1418) trece Dunărea și ocupă Dobrogea, care avea ca limită sudică linia dintre Silistra și Varna, devenind pământ românesc.

Încheiem scurta noastră incursiune despre Dobrogea prin evidențierea a șapte personalități care aparțin acestui teritoriu: geologul Gheorghe Munteanu-Murgoci (1872-1925); geograful Constantin Brătescu (1882-1945); profesorul și filosoful Avram M. Frenkian (1898-1964); pictorul Alexandru Ciucurencu (1903-1970); matematicianul Grigore Moisil (1906-1973); cântărețul cobzar Grigore Kiazim (1913-1989) și scriitorul Corneliu Leu (1932-2015).

L-am cunoscut pe omul de înaltă trăire românească Corneliu Leu, prezent în Cetate ca scriitor, dramaturg, regizor de film și reanimator social. Adept al personalismului energetic al lui Constantin Rădulescu-Motru, Corneliu Leu a fost un răzbatător, manifestându-și potențele ca părinte al postului „Radio Vacanța“, al colecției „Romanul de dragoste“ și al reeditării ziarului „Albina românească“. Sunt posesorul unor cărți primite cu dedicație de la prolificul autor Corneliu Leu, dar și al unor experiențe inedite, cum ar fi participarea cu o lucrare la o reuniune de la Bușteni, condusă de ilustrul dispărut în fruntea Fundației sale de suflet, ce viza revitalizarea satului românesc.

Congresul de Medicină Generală de la Costinești din 1992 s-a înscris pe un curs ascendent al specialității. Datele anterioare ale dezvoltării profesionale instituționalizate se găsesc în cartea *Medicina generală* (sub red. Marin Voiculescu), Ed. Medicală, 1990, în care eu am scris „Bazele teoretice și practice ale medicinei generale“.

Medicina familiei reprezintă o cale importantă de apropiere și înțelegere a medicinei generale, a doctrinei ei antropo-socio-ecologico-sophică. Aceasta înseamnă o întrepătrundere la nivelul practicii medicale a gândirii și abordării clinice de sorginte psiho-somatică, cu deschidere antropologică biomedicală și socio-culturală într-un context ecologico-epidemiologic. În acest fel, câmpul larg de cunoștințe, apropierea de locul faptelor, se transformă în registru aplicativ, într-o acțiune medicocentrică focalizată pe individ ca persoană, dar și ca membru al familiei.

Simțim nevoia să facem o scurtă incursiune în propășirea pe meleaguri românești a problematicii familiei. În România, prin Școala sociologică condusă de Dimitrie Gusti, familia s-a bucurat de o atenție specială. Iar preocupările mele privind medicina de familie au avut ca punct de plecare:

1. Relatările pacienților vârstnici despre potențele, cu nimb de legendă, ale medicilor de familie de altădată;

2. Nevoia de a apela la determinanții familiali, în stăpânirea problemelor cu care mă confruntam în practica zilnică;

3. Lecturile de specialitate din presa străină, în care medicina de familie era situată la loc de cinste.

Din această intersectare faptică am redescoperit virtuțile medicinei de familie. Astfel, am devenit unul din primii medici români, care, după anii '80, a inițiat și organizat manifestări științifice pe tema medicinei de familie. Este vorba despre Consfăturile anuale ale Filialei București ale Societății de Medicină Generală, care au debutat la 12 noiembrie 1982.

În 1983, în revista *Viața medicală* (nr. 8) a apărut articolul „Medicina familiei, o disciplină cu adânci implicații medico-sociale“, care a deschis o întreagă serie de acțiuni pro-familie.

Într-un arc votiv întemeietor, peste timp, în 1991, în săptămânalul *Viața medicală* (nr. 38, nr. 39, nr. 40) am scris serialul „Sănătatea și patologia familiei“, un subiect ziditor pentru susținerea examenelor de medic specialist în MG/MF.

Urmare a Congresului de la Costinești, în 1994 la Sibiu, în cadrul Conferinței Naționale a Societății a fost supusă dezbaterii tema: „Medicina familiei: conținut și standarde (consensuri)“.

După editarea la Timișoara a revistei „Medicina familiei“ și după înființarea, la 13 aprilie 1995, a *Primului centru de formare în medicina familiei* la Dispensarul Medical Apusului, se afirmă noi elemente care au promovat specialitatea de medicina familiei în România. Astfel, în 1995, în *Revista Medicală Română* (nr. 2), am publicat articolul intitulat „Repere fundamentale ale medicinei familiei“, în care propuneam o matrice pe modelul 6×4. Cele șase repere erau: 1. Etalonul situației; 2. Etalonul referințelor; 3. Etalonul obiectivelor; 4. Etalonul instrumentelor; 5. Etalonul calificativelor; 6. Etalonul esențelor.

După ce am traversat antropologia românească, având ca ghid opera prof. dr. Victor Săhleanu, sugeram ideea unei *antropologii ecuatoriale*, triadice, ce ființează sub deviza „complementaritate și tot“. Ecuatorul, linia curbă la suprafața a mijlocului corpului rotund (fie el planetă, fie problematica omului sau a familiei), permite racordarea și chemarea la ordine unificatoare a diversității și opozițiilor.

În 1999 am susținut teza de doctorat „Aspecte ale sănătății și patologiei familiei din perspectivă antropologică“, care este prima lucrare de acest fel din perimetrul medicinei familiei în România.

Revenind la Congresul de la Costinești, prezentăm câteva date din culisele organizării lui. La insistențele dr. Grigore Bușoi, care era secretarul general al Societății Naționale de MG/MF din România, cu greu am reușit să ne punem de acord asupra nevoii organizării manifestării științifice. Cea care a adus votul în favoarea organizării a fost colega dr. Constanța Iacob. Cel ce iscălește aceste însemnări, împreună cu dr. Romulus Dandescu, am făcut un drum la Constanța, unde ne-am pus de acord cu organizatorii locali. Astfel, s-a convenit ca președinte organizatoric să devină dr. Vasile Sârbu, ajutat de dr. Camelia Ciubotaru. Funcția de președinte științific i-a revenit dr. Adrian Restian, iar cea de președinte de onoare a fost acordată Prof. Dr. Dan Enăchescu, cel care în 1990 semna, în calitate de ministru, decretul de înființare al specialității. Dr. Grigore Bușoi a preluat funcția de secretar coordonator.

La tema I – *Medicina generală – Medicina familiei – Orizont 2000* Prof. Dr. Dan Enăchescu a prezentat referatul general „Medicina generală și sănătatea publică”. În continuare au fost audiate șapte coreferate din care cităm:

- Dr. Adrian Restian, Dr. Grigore Bușoi – „Situția actuală și perspectivele medicinei generale în România”;
- Dr. Vasile Sârbu, Dr. Elvira Ilicea – „Medicina generală: știință, profesie, dăruire”;
- Dr. Bruno Lazare, Dr. Valentin Mirel Lazare – „Medicina generală: trecut, prezent, viitor”;
- Dr. Liviu Vulcu – „Descentralizare, sau de la o reformă la o paletă a reformei”.

Tema a suscitat multe discuții, dovadă și numărul mare de intervenții, ajugându-se la 41 de comunicări.

Primul prezidiu al Congresului a fost alcătuit din: Prof. Dr. Dan Enăchescu, Dr. Vasile Sârbu, Dr. Adrian Restian, Dr. Grigore Bușoi, Dr. Romulus Dandescu, Dr. Elvira Ilicea, Dr. Zorel Filipescu (președintele Asociației Medicale Române).

Tema II-a – *Patologia deformativă* – a constituit o noutate în plan medical, ea fiind propusă de dr. Grigore Bușoi, care a prezentat și referatul general cu titlul „Introducere în patologia deformativă”. În continuare au fost prezentate șase coreferate:

- Dr. Alexandru Gheorghiu – „Patologia deformativă reflectată în conținutul programului de instruire a medicului generalist”;
- Prof. Dr. Gheorghe Marinescu Dinizvor – „Quo vadis pathologia infectiosa”;
- Dr. Constantin Bogdan – „Medicina corectivă în geriatrie, beneficii și limite”;
- Dr. Lucian Chirilă – „Patologia deformativă din perspectivă balneofizioterapeutică”;

- Prof. Dr. Dan Ulmeanu – „Aspecte corelative ale unor indici de dezvoltare la adolescenți”;
- Dr. Eugeniu Ilicea – „Incidența patologiei deformative locale la adolescenți în perioada 1983-1991”.

Comunicările, în număr de 73, au întrecut toate așteptările, etalându-se o gamă largă de suferințe care se încadrau în tematică.

Menționăm că lucrările au fost coordonate de un prezidiu care a fost format ca uvertură din următorii membri: Prof. Dr. Dan Ulmeanu, Prof. Dr. Gheorghe Marinescu Dinizvor, Dr. Gabriela Hendrich (Directorul Departamentului Resurse Umane din Ministerul Sănătății), Conf. Dr. Jan Hurjui și Dr. Eugeniu Ilicea.

Conceptul *Patologia deformativă* a fost prezentat în Revista Medicală Română, nr. 2/2015.

Privitor la al doilea reper – *Învățământul universitar de medicină generală/medicina familiei din România* – doresc să aduc câteva elemente care merită să fie cunoscute.

Personalități din viața universitară medicală din Capitală mă vedeau ca pe un medic îndreptățit să ocup o funcție didactică și mă susțineau în acest demers al lor. După o analiză temeinică mi-am dat seama că nu pot accede la un asemenea post universitar de imensă răspundere. Primul profesor de MG/MF din România, în viziunea mea, trebuia să fie o personalitate briantă care să se impună ușor lumii medicale și să tragă după el o masă de medici insuficient ordonată, care să-și cunoască menirea și interesele.

Viața a făcut să am în față exemple de mari profesori universitari și să fiu în relații de bună colaborare cu câțiva dintre aceștia:

1. Prof. Dr. Victor Ciobanu (deschizător de drum în învățământul universitar din ambulatoriu și apoi din postura de ministru al sănătății, ne-a susținut în organizarea Primului Congres Național de Medicină Generală din 1987). Trebuie spus că Domnia-Sa m-a ajutat în stabilirea tematicii Congresului.

2. Prof. Dr. Marin Voiculescu (președintele Uniunii Societăților de Științe Medicale din România, primul președinte al Societății de Medicină Generală din România, director coordonator al cărții „Medicina Generală”, vol. I, Ed. Medicală, 1990, redactor-șef al revistei „Viața medicală”). Din această ultimă postură, iubitul nostru susținător al disciplinei de medicină generală m-a propus să fac parte din colegiul redacției revistei bilunare *Viața medicală* și apoi să devin editorul-șef al noului periodic medical apărut, *Revista Medicală Română*.

3. Prof. Dr. Radu Păun (omul în permanență cu „revista în mână”, element de referință în acumularea științei medicale) pe care îl consultam în probleme medicale deosebite.

4. Prof. Dr. Florian Mandache (chirurg, cu preocupări inedite în cercetarea științifică și colecționară avizată de artă), căruia îi trimiteam spre rezolvare terapeutică în cadrul secției pe care o conducea o mare parte din cazuistica mea.

5. Prof. Dr. Victor Săhleanu (antropolog enciclopedist, care mi-a vorbit cu patos despre idolul său, Alexis Carrel), cel ce mi-a condus lucrarea de doctorat.

În plus, am cunoscut „hinterlandul” clinic al vieții universitare din poziția mea de extern și intern prin concurs și apoi ca profesionist ce îmi urmăream pacienții internați. Am fost impresionat de priceperea, căldura și disponibilitatea cu care acționau o serie din profesorii, conferențiarilor și asistenții universitari pe care i-am întâlnit în unitățile spitalicești.

Ca să mă edific asupra valențelor mele universitare am scris un articol: „Profesorul universitar desăvârșit: un cunoscător, un comunicator, un cercetător, un catalizator”.

Ce simțeam eu în perioada formativă mănoasă aflată sub zborul cugetului? Am sesizat și apoi m-am edificat că mie mi se potrivește asistența medicală în relație strânsă cu pacientul, în care aventura stabilirii diagnosticului precoce prin mijloace clinice este fascinantă, că acțiunile preventive și punctările predicției devin parametrii activității medicului de cursă lungă, care îți dau satisfacție și îți tonifică existența.

Reflectând, mi-am dat seama că eu eram medicul care aveam chemare pentru medicina omului sănătos și sănătatea condiționată, precum și pentru a fi educator și terapeut.

Am declarat că îmi place poetizarea specialității de medicină generală, dar nu să devin un recitator. Nu am fost crezut.

Revenind la învățământul universitar de medicină generală, el a prins viață prin intervenția Prof. Dr. Dan Enăchescu la Ministerul Învățământului. Un colectiv format din dr. Alexandru Gheorghiu, dr. Grigore Bușoi și dr. Rodica Florescu a redactat un material din care rezulta necesitatea dezvoltării învățământului propriu în cadrul facultăților medicale. Argumentele noastre însoțite de pledoaria Prof. Dr. Dan Enăchescu au dat roade. Șansa a făcut că, la Facultatea de Medicină Ovidius din Constanța, în fruntea căreia se afla Prof. Dr. Vasile Sârbu, un om cu un simț acut al osmozei noului, să se realizeze evenimentul mult așteptat: nașterea învățământului în specialitatea de medicină generală. Primul cadru didactic al specialității de medicină generală/medicina familiei a fost dr. Eugeniu Ilicea.

Învățământul universitar și postuniversitar de MG/MF a cuprins diferite forme și s-a dezvoltat continuu. Prin Editura Fundației Academice „Vasile Voiculescu” din Buzău au apărut o serie de cărți semnate de dr. Eugeniu Ilicea, dr. Elvira Ilicea și dr. Valeriu Bistriceanu.

Sunt de menționat preocupările pentru dezvoltarea învățământului de medicina familiei în Republica Moldova realizate de soții dr. E. Ilicea și dr. Elvira Ilicea între anii 2005-2010.

Spovedania unui implicat în construcția specialității de medicină generală/medicina familiei

Încerc să strâng cele cinci mărturisiri într-un mănunchi de nuiele fermecate, un adevărat snop de raze luminoase spre a deveni o călăuză de drum lung.

1. COD-ul rădăcinii luptătorului constructor și furnizor de speranțe – credința, obârșia, dăruirea – , iar IMN-ul vieții sale: iubirea, munca, națiunea.

2. Sufletul este impulsul mișcării, conștiința e puterea de a ține drumul, iar revelația: sesizarea și „împiedicarea” de valoarea-noutate ieșită în cale, pe care o ridici pentru a o face cunoscută.

3. Timpul este devenirea creației în regim de libertate.

4. Parafrazând pe Zilot Românul (c. 1780-c. 1850), spunem:

Medic sunt. La ordinea zilei: incultură, boală, jale, obnubilare, suspin,

Consult, sădesc încrederea; Sănătății, Unirii, Spiritualității mă închin.

5. Fă-ți datoria fără a aștepta mulțumire și recunoașterea meritului: de sus te privesc predecesorii luminați, iar din spate te zoresc cei ce vin de-a valma, care, totuși, au nevoie de o linie directoare.

În finalul textului dorim să prezentăm câteva considerații despre Reuniunea de Istoria Medicinii de la Mamaia din 18-20 iunie 2015, care a avut ca deviză: „Noi nu venim de nicăierea și nu ne pierdem orișicând”.

După cuvântul de deschidere al Consfătuirii rostit de președintele Comitetului local de organizare, Prof. Dr. Vasile Sârbu, o excelentă gazdă, participanții, oaspeții de peste hotare – Prof. Dr. Romeo Scerbina din Republica Moldova și dr. Radu Nicolescu din partea Academiei Germano-Române, alături de istoriografii de notorietate – Prof. Dr. Radu Iftimovici, Prof. Dr. Benone Duțescu, Prof. Dr. Nicolae Marcu, ca să ne limităm numai la clasicii aflați printre noi, care dau ocheade

posterității – s-a purces la desfășurarea lucrărilor înscrise în program.

Foarte multe și interesante subiecte au fost audiate și dezbătute, dintre care aș aminti lucrările Prof. Dr. Octavian Buda, proeminență în creștere spre a deveni vârf al istoriei medicinei europene.

Pe marginea unor teme am intervenit și eu cu mici adăugiri. În legătură cu viața savantului Constantin Levaditi, doresc să prezint o scurtă adnotare. În casa socrului meu, dr. I.H. Raicu, venea o persoană căreia i se spunea domnișoara Hariclea. Era fiica unei familii de negustori și ea fost cerută în căsătorie de Constantin Levaditi. Căsătoria tinerilor nu a fost posibilă din cauza condiției materiale modeste a bărbatului. Hariclea arăta a fi fost o fată instruită și, în semn de apreciere pentru apropriați, le dona tablouri pictate de ea.

În cadrul reuniunii au fost lansate două cărți:

1. Radu Iftimovici – „Istoria universală a medicinei și farmaciei, ediția a II-a, revizuită“, Ed. Academică Română, 2015, o enciclopedie monumentală în două volume, o probă de înzestrare și putință românească care va înfrunța veacurile.

2. Valeriu Lupu – „Medicină și societate“, o interfață interesantă pentru săvârșitorii actului medical întru profesionalism și adevare.

Iar în încheiere, conchidem: fiecare medic iubitor al muzei Clio, crainică a gloriei, încearcă să facă istorie scrutându-și adâncul potențelor ca făptuitor și narator, iar gândul său, fără tăgadă, pribegeste pe câmpul de necuprins al eternității.